

Gedragsgedcode opgesteld door Stichting Science4Nature

1. Inleiding

Deze gedragsgedcode beschrijft de maatregelen die Stichting Science4Nature neemt om nadelige en schadelijke effecten op beschermde soorten – die vallen onder de Wet natuurbescherming (Wnb) – als gevolg van onze werkzaamheden, zoveel mogelijk te minimaliseren. De werkzaamheden waarop de gedragsgedcode van toepassing is, betreffen:

- **Het verzamelen van zaden** (en evt. uitsteken van planten) voor kweek;
- **Het opzetten van ex-situ populatie(s)** uit zaden (en evt. planten) voor het veiligstellen van de genetische diversiteit, populatieherstel en onderzoek;
- **Het verzamelen en onder zich hebben van bladmateriaal of dierlijk weefsel voor genetisch onderzoek** t.b.v. kennisvergroting over de staat van instandhouding van (rest)populaties van bedreigde soorten;
- **Het vervoeren en onder zich hebben van levende dieren en doden (eitjes en rupsen van het gentiaanblauwtje)** t.b.v. kennisvergroting over de staat van instandhouding van (rest)populaties van bedreigde soorten;
- **Het uitzaaien of uitplanten** in het kader van populatieversterking of herintroductie.

De gedragsgedcode volgt op de Wnb die de bescherming van bedreigde en kwetsbare planten- en diersoorten regelt en waarvoor een ontheffing nodig is om onze herstelwerkzaamheden uit te kunnen voeren zonder hiermee in strijd te handelen. Het gaat hierbij om de volgende verbodsbepalingen:

- **Artikel 3.5, lid 1:** Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen;
- **Artikel 3.5, lid 2:** Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren;
- **Artikel 3.5, lid 3:** Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen;
- **Artikel 3.5, lid 4:** Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen;*
- **Artikel 3.5, lid 5:** Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen;
- **Artikel 3.6, lid 2:** Het is verboden, anders dan voor verkoop, dieren of planten, genoemd in bijlage IV bij de Habitatrichtlijn, bijlage I of II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, onder zich te hebben of te vervoeren;
- **Artikel 3.10, lid 1a:** Het is verboden in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
- **Artikel 3.10, lid 1b:** Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen;*
- **Artikel 3.10, lid 1c:** Het is verboden vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen;
- **Artikel 3.34, lid 1:** Het is verboden dieren of eieren van dieren uit te zetten.

* opm. S4N: deze artikelen zijn niet altijd afgegeven, omdat we niet letterlijk opzettelijk verstoren...

2. Uitgangspunten

Aan deze gedragsgedcode liggen de volgende uitgangspunten ten grondslag:

- **Er bestaat geen alternatieve oplossing**
Ons doel richt zich meestal op het herstellen van specifieke soorten waardoor de werkzaamheden niet kunnen worden uitgevoerd door een andere (niet-beschermde) soort te gebruiken of buiten het leefgebied van de soort te werken.

- **De bescherming van flora en fauna staat voorop**
Onze projecten zijn gericht op herstel van populaties van beschermde soorten, die door habitatfragmentatie en afname van de kwaliteit van hun leefgebied bedreigd zijn in hun voortbestaan. Onze werkzaamheden zijn nodig om de levensvatbaarheid van deze soorten te herstellen.
- **De werkzaamheden dragen bij aan een gunstige staat van instandhouding**
Wij zijn specialisten op het gebied van levensvatbaarheid (staat van instandhouding) van populaties en zullen nooit handelingen uitvoeren die ongunstig zijn voor de levensvatbaarheid van de soort of populaties waarvoor onze herstelprojecten bedoeld zijn noch op daarmee samen voorkomende andere soorten die in een ongunstige staat van instandhouding verkeren.

3. Maatregelen voor aanvang van de werkzaamheden

3.1 Kennisgeving en toestemming

Onze herstelwerkzaamheden vinden alleen plaats met toestemming van en in nauw overleg met terreineigenaren, -beheerders en provincies aan de hand van een projectplan. Alle betrokken partijen worden op de hoogte gebracht van de uitvoering en het verloop van de activiteiten.

3.2 Inventarisatie van soorten

Voor aanvang van onze projecten doen wij geen inventarisatie naar de aanwezigheid van beschermde soorten in het gebied. Wij laten ons hiervoor leiden door de kennis die aanwezig is bij terreinbeheerders. In sommige projecten werken wij nauw samen met andere particuliere gegevensbeherende organisaties (PGO's), die tevens kennis met ons kunnen delen over het voorkomen van beschermde soorten. Hierdoor hoeven wij zelf geen vegetatieopnamen en -karteringen (*quickscans*) uit te voeren. Wij inventariseren wel parameters die inzicht geven over de levensvatbaarheid van soorten. Onze werkzaamheden worden daarnaast afgestemd op adviezen van terreinbeheerders waarbij altijd de mogelijke negatieve effecten op andere soorten worden ingeschat.

3.3 Locatie van werkzaamheden

Onze activiteiten kunnen in heel Nederland plaatsvinden, maar worden over het algemeen verricht binnen de grenzen van natuurgebieden (waaronder Natura2000 gebieden). De locatie(s) waar versterking van populatie(s) en/of (her)introductie plaatsvinden, worden altijd in overleg en overeenstemming met de terreinbeheerder of -eigenaar gepland. Hierbij richten veelal de terreinbeherende organisaties zelf de locaties in of geven toestemming aan Science4Nature om kleinschalige proefvlakken uit te zetten voor onderzoek. Onze activiteiten worden zoveel mogelijk geïmplementeerd binnen gebiedsplannen die samen met de terreinbeheerder zijn opgesteld, of worden uitgevoerd op plekken waar al herstel- of inrichtingsmaatregelen hebben plaatsgevonden. Tijdens het bepalen van de locatie wordt rekening gehouden met de aanwezigheid van beschermde soorten en worden strategische plekken uitgekozen waardoor zoveel mogelijk soorten profiteren en andere karakteristieke, bedreigde en beschermde soorten hiervan geen schade ondervinden.

3.4 Tijdsplanning

Aan welke soorten Stichting Science4Nature precies gaat werken, hangt af van de vragen en wensen van beleidsmakers en beheerders en van de financiering van aangevraagde projecten. Het is dus niet mogelijk om voor al onze projecten een tijdsplanning en locatie van uitvoer te geven.

4. Maatregelen tijdens de werkzaamheden

4.1 Betreden van het terrein

Het terrein waar onze werkzaamheden plaatsvinden, wordt nooit betreden zonder toestemming van de eigenaar of terreinbeherende organisatie. Het verlenen van toestemming gebeurt altijd in overleg met de beherende partij vóór aanvang van de werkzaamheden (zie punt 3.1). Om soorten die in het gebied voorkomen zo min mogelijk te storen, wordt het terrein nooit betreden door meer dan vier personen.

4.2 Plukken en verzamelen van bladmateriaal

Het plukken en verzamelen van plantenmateriaal gebeurt altijd zonder de plant daarbij teveel te beschadigen. Zo wordt er nooit meer dan 4 cm² aan bladmateriaal (ca. twee bladeren) verzameld per plant (afhankelijk van de totale biomassa) en worden er zo min mogelijk vitale delen van de plant, zoals groeipunten en bloemknoppen, bemonsterd. Er wordt alleen blad verzameld wanneer de overlevingskans van het individu daarmee niet in het geding komt. Wanneer het verzamelen van materiaal op een bepaald moment ongunstig zou kunnen zijn voor een soort of populatie, zien we daarvan af tot een gunstiger tijdstip.

4.3 Verzamelen van zaden, eitjes en rupsen

Het verzamelen van zaden, eitjes en rupsen wordt alleen gedaan als de populatie daartegen bestand is of als dat noodzakelijk is voor populatieherstel. Wanneer de populatie slechts weinig zaad produceert en van zijn zaadproductie afhankelijk is voor uitbreiding, streven wij ernaar om geen of slechts een aanvaardbaar aantal zaden te verzamelen. In het geval van eitjes en rupsen, wordt niet meer dan 5% van de populatie bemonsterd. Door zoveel mogelijk rekening te houden met de draagkracht van de populatie, wordt voorkomen dat een populatie geen nieuwe aanwas heeft voor het opvolgende jaar. Omdat wij voornamelijk werken met soorten die in een ongunstige staat van instandhouding verkeren, is het echter niet altijd mogelijk om hieraan te voldoen. In dat geval zullen opvolgende herstelmaatregelen worden ingericht voor een duurzaam behoud van de populatie. Het verzamelen van zaden, eitjes en rupsen zal daarmee nooit leiden tot een ongunstige(re) staat van instandhouding van een soort (zie uitgangspunt 3).

4.4 Uitsteken van planten

Het uitsteken van planten voor de kweek heeft niet de voorkeur op het verzamelen van zaden, omdat het zeer belastend kan zijn voor de overlevingskansen van een populatie. Er worden daarom geen planten uitgestoken voor de opzet van een kweek *tenzij* er geen andere optie is om het genetisch materiaal veilig te stellen. Dit is bijvoorbeeld het geval als de planten al jaren niet bloeien of de zaadproductie om een andere reden slecht is en de situatie vraagt om dringend te handelen (i.e. de populatie gaat snel achteruit). Het uitsteken van planten kan ook noodzakelijk zijn als bedreigde soorten worden uitgestoken door mensen zonder vergunning of toestemming waardoor een essentieel deel van de populatie wegvalt. De uitgegraven planten blijven eigendom van de terreineigenaar en worden na herstelwerkzaamheden weer teruggeplaatst in het veld. Daarbij is het onze doelstelling om de populaties te behouden op hun standplaats, zoals wij ze hebben aangetroffen.

4.5 Verzamelen van bollen

Wanneer bolletjes in het veld worden verzameld voor onderzoek, worden deze altijd na afloop op dezelfde plek in het gebied teruggeplaatst zodat de populatie geen hinder ondervindt van uitval.

4.6 Verzamelen van dierlijk weefsel

Voor genetisch onderzoek aan amfibieën, reptielen en zoogdieren wordt materiaal nooit door medewerkers van Science4Nature zelf verzameld, maar altijd door partner-organisaties binnen het project die daarvoor zelf ontheffing hebben aangevraagd en gekregen of daartoe gecertificeerd zijn. Science4Nature houdt wel het verzamelde dierlijk weefsel onder zich voor DNA-analyse (bloed, kadasters, haren, eitjes etc.). Voor het vangen en bemonsteren van vlinders wordt gebruik gemaakt van diervriendelijke vlindernetten. Om stress bij de dieren te verminderen, worden deze vlak voor de monsternamen kort gekoeld. De vlinders worden bemonsterd door een zogenoemde 'wing clip' af te nemen waarbij uit één van de vleugels een klein stukje vleugel wordt geknipt. De toegebrachte knip is vergelijkbaar met een beschadiging aangebracht door predatoren, zoals vogels, waardoor de vlinders geen nadelige effecten ondervinden.

4.7 Effecten op andere soorten

Tijdens alle werkzaamheden wordt rekening gehouden met andere aanwezige beschermde soorten door de volgende maatregelen:

1. **Het terrein wordt met voorzichtigheid betreden** (niet rennen, niet schreeuwen, geen wapperende markeringen) om de flora en fauna niet onnodig te vertrappen, op te schrikken of te verstoren;

Voorbeelden:

- a) Tijdens het bloeiseizoen worden planten in het gebied zo min mogelijk verstoord door een enkel looppad aan te houden. Na afloop van de werkzaamheden wordt de vegetatie zoveel mogelijk weer hersteld;
- b) Wij vragen de terreinbeheerders om specifieke vindplaatsen van bedreigde soorten om niet onnodig te zoeken in het terrein waardoor onnodige schade door betreding beperkt wordt;
- c) Het terrein wordt nooit betreden door meer dan vier personen (zie punt 4.1);

2. **Tijdens het voortplantingsseizoen van de fauna worden onze activiteiten aangepast** in overleg met en advies van de terreinbeheerder;

Voorbeelden:

- a) Om vogels niet teveel te storen, wordt zoveel mogelijk gewerkt buiten het broedseizoen. Omdat we voornamelijk tijdens het bloeiseizoen werken, vallen de werkzaamheden echter vaak samen met het broedseizoen van kwetsbare vogels en is een alternatief tijdstip vaak niet mogelijk. In dat geval worden vogels zo min mogelijk gestoord door afstand te houden, niet te veel geluid te maken en geen felle kleuren te dragen;
- b) Er worden geen opvallende materialen in het veld achtergelaten die boven het maaiveld uitkomen. Voor het uitzetten van proefvlakken, maken wij altijd gebruik van metalen pinnen die in de grond worden geslagen en later worden gelokaliseerd met een metaaldetector;

3. **Er worden geen andere organismen uit het terrein meegenomen** die niet tot het projectplan behoren;
4. **Er wordt geen grond vergraven, gemaaid of verwijderd** tenzij dit onderdeel is van het projectplan dat met de terreinbeheerder en/of eigenaar op voorhand is overlegd en is toegestaan middels een eventuele vergunning;
5. **Kwetsbare (natuur)terreinen waar invasieve exoten (bijv. *Watercrassula*) zich makkelijk hebben weten te vestigen, worden met grote omzichtigheid betreden** indien dit echt niet anders kan. Na bezoek wordt schoeisel en andere gebruikte materialen gereinigd om verspreiding en vestiging in andere terreinen te voorkomen.

4.8 Kweken van beschermde plantensoorten

Het opzetten van een kweek, ofwel ex-situ populatie(s), is bedoeld om de natuurlijk genetische diversiteit van bedreigde plantensoorten veilig te stellen. De gekweekte planten worden gebruikt voor het genereren van zaden om bestaande populaties genetisch te versterken, uit te breiden in grootte en aantallen (vergroten van de metapopulatie) en/of voor herintroductie van populaties in hersteld habitat (leefgebied). Daarnaast biedt het kweken van planten de mogelijkheid tot onderzoek naar (genetische) factoren die de levensvatbaarheid van populaties beïnvloeden. Deze kennis wordt vervolgens gebruikt om tot goede adviezen en keuzes te komen voor populatieherstel. De gekweekte planten worden onder gecontroleerde omstandigheden gehouden in de proeftuin van de Universiteit van Amsterdam, zodat geen spontane introducties optreden en soorten niet onnodig buiten hun natuurlijke leefgebied worden verspreid. De kweek wordt opgezet d.m.v. zaden en niet met uitgestoken complete planten (genetische individuen) (zie punt 4.4).

5. Maatregelen na afloop van de werkzaamheden

5.1 Monitoring

Binnen onze herstelprojecten speelt monitoring van de resultaten een essentiële rol. Een populatieversterking of herintroductie is in onze filosofie pas geslaagd wanneer geïntroduceerde zaden gekiemd en opgegroeid zijn tot bloeiende volwassen individuen die zelf succesvol zaden produceren waardoor een zelfredzame populatie is ontstaan. Ook hiervoor is overleg en toestemming van de terreinbeheerder noodzakelijk en gelden dezelfde gedragscodes (zoals genoemd in de vorige twee secties) om een gunstige staat van instandhouding te waarborgen.